

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande
Lättläst (SOU 2013:58)

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, lämnar härmed sitt yttrande över *Lättläst. Betänkande av Lättlästutredningen* SOU 2013:58

Föredragande i detta ärende har varit Jesper Klein, Bitte Kronkvist, Jenny Nilsson, Viveka Norström Hallberg och Anne Stigell.

Roland Esaiasson
Generaldirektör

Inledning

En inordning av stiftelsen Centrum för Lättläst, CFLL, i Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, blir en positiv kraftsamling för att förbättra servicen till personer i behov av lättläst text.

CFLL har en unik kompetens inom området lättläst litteratur och nyhetsinformation. Tillsammans kan vi utveckla det lättlästa innehållet med en ökad digital inkludering och samtidigt kombinera lättläst med andra tillgängliga medier.

Utgångspunkten ska vara individens behov av tillgänglig litteratur, dagstidningar, tidskrifter, nyheter och samhällsinformation. Genom en kostnadsfri digital tillgänglighet ska vi öka spridningen av lättläst litteratur och nyheter, talböcker, punktskrift, e-text, teckenspråkig litteratur samt e-böcker.

Genom gemensamma marknadsföringsinsatser blir det enklare och tydligare för våra förmedlare bibliotek, skola, vård och omsorg, eller inom näringslivet, att än bättre nå avsevärt fler inom målgruppen.

Produkterna och tjänsterna korsbefruktar varandra så att fler upptäcker nya informations- och kunskapsflöden.

Inte minst det växande behovet av läsfrämjande insatser bland barn och unga kommer att kunna tillgodoses i större utsträckning. En gemensam infrastruktur och utveckling av alla produkter och tjänster innebär inte minst effektiviseringar och därmed en rationalisering av verksamheterna.

I ett medielandskap i stor förändring är det inte längre hållbart att bygga en verksamhet på en svårbedömd marknad där intäkterna utgör hälften av omsättningen. Det är angeläget att skapa framtidssäkra lösningar för tillgängliga medier, inte minst när det gäller det lättlästa materialet.

Betänkandet saknar en analys av de ekonomiska konsekvenserna av förslagen i utredningen. MTM har med utgångspunkt i CFLL:s budget för 2013 gjort en egen konsekvensanalys av de förslag som MTM framför. Se bilaga 1.

Slutsatsen är att en sammanslagning av CFLL och MTM ger en påtagligt ökad samhällsnytta när de gemensamma resurserna används optimalt. Tillsammans kan vi erbjuda allt bättre tjänster och produkter som stöd för ett demokratiskt och jämlikt samhälle där alla kan delta på sina egna villkor.

Sammanfattning

Myndigheten för tillgängliga medier välkomnar betänkandets förslag om en inordning av Centrum för lättläst i MTM.

MTM föreslår i sitt yttrande att:

- Utgångspunkten ska vara individens behov av tillgänglig litteratur, dagstidningar, nyheter och samhällsinformation
- MTM ska utveckla ett kunskapscentrum och ett brukarråd för hela området tillgängliga medier där lättläst ingår som en viktig del
- Målgruppen inte ska delas upp i primär och sekundär. En åldersgräns på 18 år är inte relevant
- 8 sidor ska finnas kvar och dessutom utvecklas till att också bli en kostnadsfri e-tidning och taltidning
- Förlagets utgivning koncentreras till lättläst litteratur där behoven inte kan tillgodoses på den kommersiella marknaden. Utgivningen framställs dessutom som kostnadsfria e-böcker, talböcker och i förekommande fall som punktskriftsböcker

6.3.1 Statens insatser för lättläst överförs till MTM

MTM tillstyrker betänkandets förslag

Förslaget att CFLL blir en del av MTM blir en positiv kraftsamling för att förbättra servicen till personer i behov av lättläst text. Tillsammans kan vi erbjuda allt bättre tjänster och produkter som stöd för ett demokratiskt och jämlikt samhälle där alla kan delta på sina villkor.

6.3.2 Nationellt kunskapscentrum

MTM tillstyrker delvis betänkandets förslag

MTM ställer sig positiv till ett kunskapscentrum förutsatt att det har ambitionen att vara ett centrum, som med utgångspunkt i användarnas behov, inkluderar hela området tillgängliga medier. På så sätt kan synergier skapas med hänsyn tagen till kunskap och forskning.

Betänkandet har långtgående förslag kring hur inordning och verksamhet av CFLL ska organiseras. MTM hävdar att detta är ett uppdrag som regeringen bör ge MTM:s generaldirektör.

6.3.3 Målgrupper för kunskapscentrumet

MTM avstyrker betänkandets förslag

MTM hävdar att målgruppen för kunskapscentrumet är de användare som har behov av tillgängliga medier i olika former. Några begränsningar eller uppdelningar i primära eller sekundära målgrupper ska inte finnas.

6.3.4 Information och marknadsföring av lättläst

MTM tillstyrker delvis betänkandets förslag

MTM ställer sig positiv till förslaget förutsatt att det nationella kunskapscentrumet aktivt ska öka kunskapen och sprida kännedom om hela området tillgängliga medier till målgrupperna och förmedlarna. MTM avstyrker

förslaget om att särskilja det lättlästa materialet i en specifik databas eftersom det skulle begränsa utbudet för personer i behov av olika anpassningar snarare än att främja det.

6.3.5 Brukarråd

MTM tillstyrker delvis betänkandets förslag

MTM är positiv till ett brukarråd för tillgängliga medier inom det nationella kunskapscentrumet förutsatt att brukarrådet inrättas för kontakter med hela målgruppen och de olika intresseorganisationerna.

6.3.6 Bevaka teknikutvecklingen

MTM tillstyrker delvis betänkandets förslag

MTM är positiv till att det nationella kunskapscentrumet aktivt ska bevaka, följa och använda teknikutvecklingen förutsatt att det omfattar tillgängliga medier i olika former.

6.3.7 Lättläst nyhetsinformation

MTM tillstyrker delvis betänkandets förslag

MTM är positiv till en fortsatt utgivning av tidningen 8 sidor. MTM föreslår att det redaktionella arbetet upphandlas för att på så sätt konkurrensutsätta den publicistiska marknaden. Dessutom skapas då det publicistiska oberoende som utredningen efterfrågar.

Vidare föreslår MTM att 8 sidor framöver även ges ut som kostnadsfri e-tidning och taltidning. Detta ger en ökad spridning av lättläst nyhetsinformation och en ökad digital delaktighet.

6.3.8 Lättläst litteratur

MTM tillstyrker delvis betänkandets förslag

MTM är positiv till att ansvara för att utveckla, anpassa, framställa och distribuera lättläst litteratur i den utsträckning behoven inte kan tillgodoses på den kommersiella marknaden.

MTM föreslår att förlaget i dagsläget i första hand ska framställa litteratur på mer lättläst nivå samt kategorin vuxenböcker, som i stor utsträckning saknas på marknaden.

Denna litteratur ska framställas som kostnadsfria e-böcker, talböcker och i förekommande fall som punktskriftsböcker. Förlaget ska på sikt inte längre producera och distribuera eller lagerhålla tryckta böcker. Den tryckta upplagan ska produceras on demand, vilket innebär lägre priser och därmed en större spridning till målgruppen.

6.3.9 Lättläst-tjänsten avknoppas

MTM tillstyrker betänkandets förslag

Den kompetens som finns inom Lättläst-tjänsten bör överföras till myndighetens kunskapscentrum.

6.3.10 Lättläst i skolan

MTM avstyrker betänkandets förslag

MTM föreslår att det särskilda uppdraget att främja och öka utbudet av lättlästa nyheter och böcker för skolbruk ska fortsätta.

6.3.11 Samhällsinformation

MTM tillstyrker betänkandets förslag

Handisam (blivande Myndigheten för delaktighet) ska få ett uppdrag om tillsyn av tillgängligheten för och kvaliteten på myndigheternas samhällsinformation på lättläst.

Bakgrund

Statens insatser för lättläst information ska vara tillgänglig utan begränsningar och utgångspunkten är varje enskild individs behov.

Användarna

Den självklara rätten att kunna läsa med ögon, öron och händer ska ligga som grund i ett jämlikt och demokratiskt samhälle. Som stöd för detta finns FN:s konvention för mänskliga rättigheter men också den svenska skollagen¹ och nu ytterligare förstärkt i den nya bibliotekslagen². Tillgången till litteratur, ljud, bild, och samhällsinformation är förutsättningar för att kunna delta i samhällsdebatten och i kulturlivet. Den aktuella PISA-rapporten aktualiserar med än större emfas behovet av läsfrämjande insatser i samhället.

För personer med funktionsnedsättning är det ett stort och välkommet steg när betänkandet av Lättlästutredningen föreslår en kraftsamling av samhällets resurser för lättläst. Lättläst blir en central del av helheten inom tillgängliga medier där personer med läsnedsättning ska få den hjälp och det stöd som man behöver. Under ett liv förändras våra behov över tid, därför är det viktigt att inte särskilja olika produkter och tjänster utan utgå från det personliga behovet. Samspelet mellan information i olika former, som lättläst, talbok, punktskrift eller teckenspråk, gör skillnad för möjligheten till delaktighet i samhället. Likaså är det centralt att inte särskilja användarna i primär och sekundär målgrupp utan utgå från varje individs behov.

Medierna

Medielandskapet förändras i rask takt. Den tryckta tidningens upplagor faller allt hastigare. Även bokmarknaden har en nedåtgående trend för tryckta böcker, inte minst när det gäller den smalare litteraturen där även lättläst litteratur befinner sig. Därför är det centralt att hitta hållbara och framtidssäkra lösningar för tillgängliga medier inklusive lättläst material. Det är inte längre rimligt att bygga en verksamhet på en i allt större utsträckning svårbedömd försäljning, där intäkterna utgör hälften av omsättningen. Ge utrymme för de kommersiella förlagen att förverkliga sina ambitioner att i högre utsträckning finnas för personer med behov av lättläst. Förbättra förutsättningarna för dessa förlag med möjligheter till utgivningsstöd från Specialpedagogiska Skolmyndigheten, SPSM, och Statens Kulturråd.

Framtiden för tillgängliga medier och läsfrämjande

Den teknikutveckling som skett under de senaste decennierna håller på att påtagligt förbättra tillgängligheten till litteratur och tidningar för personer med läsnedsättning i Sverige. Det gäller både det innehåll som tillgängliggörs via offentligt finansierad verksamheten och som MTM, SPSM och CFLL står för – och i växande omfattning det innehåll som tillgängliggörs av rent kommersiella aktörer, främst e-böcker.

Den nya digitala, tillgängliga boken (eller tidningen) som med fördel används på en surfplatta, har potential att kunna revolutionera läsningen för barn- och unga

---

¹ Skollag (2010:800)

² Bibliotekslag (2013:801). Träder i kraft 2014-01-01.

med olika funktionsnedsättningar. Dessa böcker kan innehålla multimodala lösningar av text synkroniserat med ljud, bild, video, interaktiva övningsuppgifter med mera. Böckerna kan läsas med ögon, öron och fingrar (punktskriftdisplay). Texten kan vara lättlästanpassad – eller inte.

För att tydliggöra sambandet mellan text och bild har MTM under lång tid arbetat med utveckling av taktila bilder, bildbeskrivningar och digital bild. Se *Riktlinjer för bildbeskrivningar*, bilaga 2. För många människor är just möjligheten att kunna använda flera sinnen samtidigt avgörande för inläring och läsförståelse.

För barn med nedsatt läs- och skrivförmåga är en tidig introduktion till att använda tillgänglig litteratur avgörande för läsutvecklingen. Både talböcker och lättlästa böcker har i dag en varierande spridning bland landets skolor.

MTM anser att det läsfrämjande arbete som krävs för att vända den negativa utvecklingen inom läs- och skrivkunighet, i hög grad behöver fokusera på introduktion av den digitala tillgängliga boken – gärna till barn i tidig (förskole-) ålder.

Bakgrunden till detta finner man såväl i propositionen *Läsa för livet*³ som den aktuella PISA-rapporten som visar att läsförståelsen dramatiskt försämrats bland landets barn och unga.

En satsning på läsfrämjande, där statliga aktörer, skolan och biblioteken ingår, har störst chans att lyckas om resurserna för arbetet kan samordnas. Samordning bör ske ur flera perspektiv:

- Satsningen för hela målgruppen kräver att man på statlig nivå undviker att nuvarande målgrupper för talböcker och lättläst delas in för snävt i stuprörsstrukturer
- De digitala produkterna och tjänsterna inom tillgängliga medier bör så långt som möjligt samordnas i gemensamma modeller och öppna internationella standarder
- Utveckling av metodik och nätverk för lokala läsfrämjande aktiviteter bör ske gemensamt där kompetenser kring olika funktionsnedsättningar samlas och utbyter erfarenheter

---

³ *Läsa för livet*, prop. 2013/14:3

Om Myndigheten för tillgängliga medier

Myndigheten för tillgängliga medier

MTM är en statlig myndighet vars uppdrag är att ge människor med läsnedsättning tillgång till de medier de behöver på det sätt som passar dem. MTM:s vision är **Ett samhälle där alla medier är tillgängliga.**

MTM:s uppdrag (2010:769)

MTM har till uppgift att i samverkan med bibliotek i landet arbeta för att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till sådana exemplar av litterära verk som de behöver för att kunna ta del av verken.

Myndigheten har även till uppgift att förbättra tillgången till innehållet i dagstidningar för synskadade, personer med funktionsnedsättning som inte förmår hålla i eller bläddra i en tidning, afatiker och dyslektiker. Förordning (2012:923).

Myndigheten ska särskilt:

1. framställa, köpa in och överföra talböcker och punktskriftsböcker samt tillhandahålla dessa för försäljning,
2. främja utvecklingen av nya medier för att öka tillgängligheten till litterära verk och dagstidningar för personer med funktionsnedsättning,
3. förse högskolestuderande personer med funktionsnedsättning i form av läshandikapp med sådana exemplar av studielitteratur som de behöver för att kunna ta del av litteraturen,
4. främja tillgången till punktskrift och taktilt illustrerade böcker för barn med funktionsnedsättning,
5. via tillgängliga medier och i lämpligt format erbjuda synskadade personer kompletterande samhällsinformation i syfte att ge dem jämlika förutsättningar att följa utvecklingen i samhället,
6. göra kulturtidskrifter tillgängliga för personer med funktionsnedsättning, och
7. främja teckenspråkig litteratur.

Myndigheten ska ha en central utskrivningstjänst av punktskrift för dövblinda. Förordning (2010:1927).

Myndigheten ska inom sitt verksamhetsområde lämna information och råd till bibliotek och organisationer.

Särskilda organ inom MTM

Punktskriftsnämnden

Inom myndigheten finns en nämnd för punktskrift och taktill läsning, Punktskriftsnämnden.

Nämnden har till uppgift att främja och utveckla taktill läsning och punktskrift som skriftspråk för synskadade.

Nämnden ska särskilt:

1. utarbeta riktlinjer för den svenska punktskriften, och
2. medverka till internationellt samarbete inom området.

På begäran av myndigheten ska nämnden ge råd och upplysningar till myndigheten i frågor som rör punktskrift och taktil läsning.

Taltidningsnämnden

Inom myndigheten finns ett särskilt beslutsorgan för radio- och kassettidningar och andra taltidningar, Taltidningsnämnden. Nämnden har de uppgifter som följer av förordningen (1988:582) om statligt stöd till radio- och kassettidningar och förordningen (2013:9) om taltidningar och mottagarutrustning.

Nämnden har också till uppgift att:

1. genom informationsinsatser försöka få tidningsföretag att starta utgivning av taltidningar,
2. verka för att abonnenter på taltidningar får utbildning och sådant stöd som underlättar för dem att tillgodogöra sig tidningarna och att sköta den tekniska utrustning som behövs för mottagningen, och
3. följa och analysera utvecklingen av verksamheten med utgivning av taltidningar. Förordning (2013:10).

Litteratur

MTM:s uppgifter kring att tillgängliggöra redan utgiven litteratur omfattar produktion, utlåning och försäljning av olika tillgängliga medier som exempelvis talböcker, punktskriftsböcker och taktilt illustrerade böcker för barn. MTM producerar och förvärvar talböcker för personer med funktionsnedsättning med stöd i upphovsrättslagen⁴.

Studielitteratur

MTM har ett särskilt uppdrag att förse högskolestuderande personer med läsnedsättning med sådana exemplar av studielitteratur som de behöver för att kunna ta del av litteraturen. Vi samarbetar med universitets- och högskolebiblioteken för att göra det möjligt för studenter att låna sin kurslitteratur som talbok, e-text eller punktskrift. Idag finns det närmare 5 000 studenter som hämtar sin studielitteratur via www.legimus.se eller appen Legimus. Dessutom finns det ett utbrett användande av bredvidläsning, till exempel skönlitteratur.

Utskrivningstjänst för personer med dövblindhet

MTM har en utskrivningstjänst för personer med dövblindhet och personer med synskada. Här kan punktskriftsläsare utan kostnad få tryckt material av olika slag – till exempel bruksanvisningar, musiktexter, tidningsartiklar, matrecept och stickbeskrivningar – överfört till punktskrift. MTM har också en faxtjänst för personer med synnedsättning där man får inskickat material uppläst i telefon.

---

⁴ § 17 i Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Litteratur på teckenspråk

MTM har ett uppdrag att främja teckenspråkig litteratur. I dag finns det cirka 130 titlar tillgängliga. Landets bibliotek kan nu ladda ner teckenspråkig litteratur från Legimus och låna ut böckerna i dvd-format. Det är främst barn- och ungdomsböcker, men det finns också ett litet antal titlar för vuxna.

Böckerna produceras av Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM. MTM har ingen egen produktion av teckenspråkig litteratur. Det svenska teckenspråket har ingen tryckt form utan är ett rörligt och visuellt språk.

Dagstidningar

Taltidningsnämnden är ett beslutsorgan inordnat under MTM vars uppgift är att stödja tidningsföretagens utgivning av tillgängliga versioner av dagstidningar. I nuläget omfattar verksamheten ett ekonomiskt stöd till cirka 100 dagstidningar som ger ut taltidning, sammantaget 118 miljoner kr 2012. Verksamhetsmodellen och tekniken som används för taltidningar kommer under 2013-2014 att bytas ut till ett nytt system som bygger på öppna standarder, talsyntes och internetdistribution.

Tidskrifter

MTM har även i uppgift att göra kulturtidskrifter tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Även detta sker för närvarande genom utbetalning av ekonomiskt stöd till tidskriftsutgivare.

Ersättningstidningar

MTM producerar också så kallade ersättningstidningar speciellt för gruppen personer med synskada, både inlästa och i punktskrift, 4 barn- och ungdomstidningar och 6 vuxentidningar. De flesta baseras på klipp ur tryckta tidningar men en ungdomstidning och en vuxentidning är dock helt egna taltidningar med reportage och andra inslag gjorda direkt för målgruppen.

MTM:s digitala bibliotek

MTM ansvarar för en av världens största samlingar av tillgänglig litteratur och har under 2000-talet genomfört processen att helt digitalisera såväl produktion som distribution. 2012 uppnåddes 430 000 nedladdningar av talböcker och idag finns det 40 000 registrerade användare av MTM:s nedladdningstjänst. Av dessa är 20 000 nya användare under 18 år.

Under 2013 har MTM vidareutvecklar de digitala tjänsterna för att kunna nå fler användare:

- MTM:s digitala bibliotek Legimus 1.0 – den webbplats som används av låntagare och bibliotek för att söka och låna/ladda ned tillgänglig litteratur
- Appen Legimus – för att söka, ladda ned och läsa tillgänglig litteratur och dagstidningar på smartphone eller surfplatta
- Talboken kommer – en tjänst som möjliggör för IT-ovana ofta äldre personer med läsnedsättning att med hjälp från sitt lokala bibliotek kunna ladda hem talböcker direkt i sin internetanslutna Daisy-spelare

- Dolly – en ny möjlighet för lokala bibliotek i Sverige att erbjuda nedladdning av talböcker via sina egna webbkataloger

Samarbete med förmedlare

MTM har sedan många år ett välutvecklat samarbete med olika former av bibliotek i hela Sverige. I detta samarbete anordnas utbildningar, lansering av tjänster, utveckling av biblioteksservice med mera. Denna verksamhet har lanserats via läns/regionbibliotek. För MTM har denna så kallade ”svenska modell” varit grundläggande för att så framgångsrikt nå ut till användarna.

Ett samlat ansvar bistår olika behov

Ett utvidgat ansvar för tillgängliga medier på MTM förbättrar möjligheterna för myndighetens hela målgrupp att få tillgång till de medier de behöver på det sätt som passar dem.

I MTM:s målgrupper ingår personer med dyslexi, synnedsättningar, fysiska-, kognitiva- och intellektuella funktionsnedsättningar. Det finns också de som har kombination av funktionsnedsättningar. Ett exempel är personer som har både en utvecklingsstörning och synnedsättning och behöver en lättläst punktskriftsbok eller lätta nyheter som taltidning. En högskolestudent med dyslexi behöver en helt annan produkt, både till form och innehåll, kanske en kursbok i juridik som e-text. Behoven är komplexa, liksom det innehållsmässiga utbudet och de olika typerna av medier som erbjuds.

MTM:s överväganden

6.3.1 Statens insatser för lättläst överförs till MTM

MTM tillstyrker betänkandets förslag

Förslaget att Centrum för lättläst blir en del av Myndigheten för tillgängliga medier leder till en kraftsamling för att förbättra servicen till personer i behov av lättläst text. En inordning av CFL i MTM ger en påtagligt ökad samhällsnytta. Tillsammans kan vi erbjuda allt bättre tjänster och produkter som stöd för ett demokratiskt och jämlikt samhälle där alla kan delta på sina villkor.

6.3.2 Nationellt kunskapscentrum och vetenskapligt råd

MTM tillstyrker delvis utredningens förslag

MTM är positiv till att lättläst blir en del av det nationella kunskapscentrumet kring tillgängliga medier inom MTM. Förslaget om att inrätta ett vetenskapligt råd skulle få positiva effekter för hela myndighetens verksamhet. Detta råd ska verka för myndighetens alla målgrupper, produkter och tjänster.

MTM:s löpande arbete och utvecklingsarbete ska göras evidensbaserat med utgångspunkt i målgruppernas behov och möjligheter. Även forskning inom det tekniska området ska följas, så att myndigheten alltid är uppdaterad och tar tillvara de utvecklingsmöjligheter som finns för användarnas bästa.

Redan tidigare har MTM genomfört flera kvalitativa och kvantitativa undersökningar om målgruppernas behov och önskemål. Flera av dem har gjorts i samarbete med universitet och högskolor. Några exempel: 2012 genomförde MTM en fokusgruppsundersökning i samarbete med Högskolan i Borås kring barns tankar om talböcker. MTM:s Punktskriftsnämnd samarbetade 2012-2013 med Mälardalens högskola och Konstfack kring en undersökning om läsning av taktill bild. Utvecklingsavdelningen genomförde 2010 en användarundersökning bland taltidningsprenumeranter med fokus på teknik, läsvana och läsupplevelse. Resultaten presenteras bland annat i MTM:s rapportserie. Se bilaga 2.

Ett vetenskapligt råd kommer att komplettera MTM:s nämnder genom samordning och uppföljning av hela området tillgängliga medier, inklusive lättläst.

Betänkandet har långtgående förslag kring hur inordning och verksamhet av CFL ska organiseras. MTM hävdar att detta är ett uppdrag som regeringen bör ge MTM:s generaldirektör.

6.3.3 Målgrupper

MTM avstyrker utredningens förslag

MTM:s målgrupp är personer som har en funktionsnedsättning som gör det svårt att läsa tryckt text, i enlighet med § 17 upphovsrättslagen ("... framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära verk som personer med funktionshinder behöver för att kunna ta del av verken. ..."). MTM definierar detta som personer med läsnedsättningar. MTM delar inte upp målgruppen i personer med svåra eller lätta läsnedsättningar. Det finns idag ingen praxis att skilja mellan dessa grupper.

Den nuvarande målgruppen för CFLL är personer som av olika anledningar har lässvårigheter eller är otränade läsare. Målgrupperna är bland annat personer med läsnedsättningar, men även personer med svenska som andraspråk och lässvaga av annan orsak än funktionsnedsättning.

Våra målgrupper överlappar varandra i stor utsträckning. MTM skulle enligt förslaget få fler målgrupper än idag vilket innebär att allt fler finner produkter och tjänster som tillfredsställer deras behov

I förslaget föreslås en primär och en sekundär målgrupp. Det är en enligt MTM:s mening allt för snäv och statisk definition.

I propositionen *Läsa för livet* föreslås "nationella mål för litteratur- och läsförmedling som innebär att alla i Sverige, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ska ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet"⁵.

I detta ligger att det är fel att kategorisera personer på det snäva sätt som utredningen gör och istället bör man utgå från individens behov och hur väl de behoven tillgodoses av marknaden (både när det gäller format, till exempel elektronisk text, och innehåll, till exempel lättläst). Detta gäller både barn och vuxna. Staten bör komplettera på de områden där marknaden inte tillgodoser behoven.

Myndigheten bör istället följa förändringarna i utgivningen från förlagen och, i samverkan med brukarrådet och det vetenskapliga rådet, därefter kontinuerligt förändra sin egen utgivning av lättläst, istället för att från början ha fastslagna målgrupper.

6.3.4. Information och marknadsföring av lättläst

MTM tillstyrker delvis utredningens förslag

Både MTM och CFLL ger service till personer med läsnedsättningar med texter i anpassat format. Verksamheternas målgrupper överlappar till stor del varandra och det finns behov av att informera om den samfälliga satsning som görs av staten inom området. Många användare av lättlästa böcker skulle kunna ha mycket stor användning av talböcker och vice versa. Redan idag inkluderar MTM och CFLL information om respektive verksamheter och anpassade medier vid föreläsningar och andra informationstillfällen med användare och förmedlare. Det viktiga är att förmedla att tillgängligt material ska finnas i många olika former och på olika sätt. Ett "både och" där till exempel både vanliga talböcker och inläst lättläst underlättar och främjar läsning. MTM och CFLL samarbetar också redan idag, kring till exempel gemensamma konferenser, för att föra fram behovet av information och litteratur i tillgängligt och anpassat format.

I propositionen *Läsa för livet* anges att alla i Sverige ska ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet samt att statens samlade insatser ska syfta till att förbättra läsförmågan, ge fler personer möjlighet att ta del av både fack- och skönlitteratur samt öka kunskapen om läsningens betydelse för utbildning, bildning och delaktighet i samhällslivet. En

---

⁵ *Läsa för livet*, prop. 2013/14:3, s. 1.

samordning av MTM och CFLL innebär just den slags synergieffekt som avses i propositionen.

Bibliotek

Bibliotekslagen som gäller från och med 1 januari 2014 anger att biblioteken ska prioritera personer med funktionsnedsättning, annat modersmål än svenska, nationella minoriteter och barn och unga samt att alla skolor ska ha bibliotek. Skollagen föreskriver redan att elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek men kravet befästs i och med att det också anges i bibliotekslagen.

Genom den svenska talboksmodellen förmedlas MTM:s medier via Sveriges folk-, läns-, universitet- och högskolebibliotek till användarna. Bibliotekens Äppelhyllor med medier speciellt anpassade för barn och unga med funktionsnedsättning, är ett smörgåsbord av tillgänglig litteratur (lättlästa böcker, talböcker, teckenspråksböcker, punktskriftsböcker, pictogram, bliss, böcker med teckenstöd, böcker med taktila bilder samt anpassade datorprogram) där användare kan kombinera olika medier utifrån individuella behov.

I och med lanseringen av tjänsten Egen nedladdning har användarna fått möjlighet att vara fullt delaktiga genom att själva kunna ladda ner talböcker 24/7. Styrkan i MTM:s digitala bibliotek är att den innehåller de olika medier som finns tillgängliggjorda. MTM avstyrker förslaget om att särskilja det lättlästa materialet i en specifik databas eftersom det skulle begränsa utbudet för personer i behov av olika anpassningar snarare än att främja det.

Genom att MTM har väl etablerad kontakt med bibliotekssverige finns redan de kanaler där information om lättläst idag inkluderas. MTM vill återigen framhålla att lättläst är ett sätt att tillgängliggöra litteratur och att synergieffekten av ett samlat grepp kring begreppet tillgänglig litteratur leder till att fler personer får kännedom om allt som finns för målgruppen.

För biblioteken blir det tydligare och enklare med en gemensam kommunikation kring alla former av tillgängliga medier. För staten blir en gemensam marknadsföring betydligt mera kostnadseffektiv.

6.3.5 Brukarråd

MTM tillstyrker delvis utredningens förslag

MTM ställer sig positiv till brukarrådets syfte att användarna får göra sin röst hörd. Ett av myndighetens strategiska perspektiv är användarperspektivet och myndigheten arbetar sedan många år med att ta in användarnas åsikter i verksamheten.

Ett brukarråd på MTM bör rikta sig till hela målgruppen för tillgängliga medier inklusive till dem som läser lättläst. Delar av målgruppen för lättläst behöver talböcker eller punktskriftsböcker. I samspelet mellan olika behov kan nya former av medier utvecklas. Personer med läsnedsättning behöver olika former av tillgängliga medier beroende på innehåll.

MTM använder idag olika sätt få fram användarnas och omvärldens behov och tankar kring de tjänster och produkter som erbjuds. Några exempel på aktiviteter som MTM genomfört de senaste åren för att ta in användarnas synpunkter:

- Användarundersökningar som riktar sig både till slutanvändare och förmedlare. Se bilaga 2
- Utredningar, under 2013 utreddes till exempel behovet av teckenspråkig litteratur. Rapporten finns i MTM:s rapportserie. Se bilaga 2
- Testningar med enskilda eller grupper av användare under utveckling av tjänster som Legimus webb, appen Legimus och i programmet Taltidningen 2.0
- MTM:s råd med ledamöter från intresseorganisationer, myndigheter, institutioner, företag i myndighetens omvärld
- Tre referensgrupper med representanter för förmedlare: en för skolbibliotek och folkbibliotek, en för barnbibliotek och en för högskolebibliotek
- Regelbundna möten med intresseorganisationer inför utvecklingsprojekt

Genom dessa olika aktiviteter får MTM värdefull information som bidrar till att utveckla verksamheten.

6.3.6 Bevaka teknikutvecklingen

MTM tillstyrker delvis utredningens förslag

För att nu och i framtiden kunna tillgodose behovet hos målgruppen för lättläst och andra tillgängliga medier krävs att verksamheten samordnas, både med teknikutveckling som gäller övriga tillgängliga medier och med den internationella teknikutveckling som pågår för att uppnå en ny nivå av tillgänglighet inom e-medier.

Det finns ett flertal områden som fordrar resurser och kompetens inom teknikutveckling för att lättlästa medier ska kunna moderniseras och bli digitala.

Resurser för att utveckla digitala tjänster som är utformade för att passa målgruppen

Många inom målgruppen för lättläst och andra tillgängliga medier har behov av lösningar som är utformade för att passa just dem. Det kan exempelvis krävas skraddarsydda, ofta enkla men samtidigt effektiva, gränssnitt och konsumtionslösningar. För att kunna utveckla sådana produkter och tjänster krävs resurser. MTM har stora resurser för teknikutveckling.

Utvecklingsbudgeten har legat på 5-10 miljoner kr per år sedan mitten av 2000-talet. MTM har en utvecklingsavdelning och en IT-avdelning vars personal arbetar med ny- och vidareutveckling av produkter och tjänster för personer med läsnedsättningar. Myndigheten har även andra viktiga organisatoriska strukturer för utveckling och förvaltning som skulle komma lättläst-verksamheten till godo: projektmodell, projektkontor, förvaltningsmodell, kontrakterade leverantörer osv

En övergång från produktion fokuserad på tryckta medier till produktion av tillgängliga e- och ljudböcker

För att genomföra detta krävs styrning, förändrade processer, verktyg och kompetensutveckling. Målsättningen bör vara att alla tillgängliga medier, inklusive lättläst, är digitala och utformade med krav på tillgänglighet tillgodosedda från början.

Internationellt sammanhang

MTM ingår i nätverk av liknande verksamheter internationellt som driver standardisering på området, bland annat DAISY Consortium, IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) LPD (Libraries Serving Persons with Print Disabilities) och IDPF (International Digital Publishing Forum). Detta bidrar till kompetensutveckling och möjlighet till att samutnyttja resurser kring utveckling. Internationella leverantörer av produkter och tjänster inom området har ofta kontakter med MTM. Detta internationella sammanhang kan ge lättläst-verksamheten ny energi och viktiga influenser. I detta sammanhang är det självklart även viktigt att fortsätta driva *Easy to read network*.

6.3.7 Lättläst nyhetsinformation

MTM tillstyrker delvis utredningens förslag

MTM vill framhålla vikten av att öka tillgängligheten till lättläst nyhetsinformation genom att öka spridningen av 8 Sidor bland målgruppen. För att uppnå detta bör 8 Sidor i framtiden ges ut via flera olika kanaler, i huvudsak som tillgänglig digital gratistidning.

Framtida modell för verksamheten kring lättläst nyhetsinformation

De förändringar som MTM ser behöver genomföras för att verksamheten kring lättläst nyhetsinformation ska utvecklas framåt bygger på följande.

8 Sidor fortsätter att vara landets viktigaste lättlästa nyhetstidning och ges ut via tre huvudsakliga kanaler:

- Som kostnadsfri e-tidning fritt tillgänglig för alla intresserade läsare och förmedlare
- Som kostnadsfri tal-/e-tidning via systemet för tillgängliga dagstidningar som tagits fram av MTM och tidningsföretagen och som är specialanpassat för de behov av enkelhet som finns bland målgruppen personer med läsnedsättning
- Som betaltidning i tryckt version med en utgivningsfrekvens om cirka 50 nummer per år

8 Sidor finns under en övergångsperiod kvar som tryckt tidning men den digitala versionen förväntas ta allt mer mark under den kommande treårsperioden och på sikt dominera bland tidningens läsare.

MTM upphandlar produktionen av 8 Sidor på publicistmarknaden, därmed blir en av myndigheten oberoende chefredaktör ansvarig utgivare för tidningen.

MTM:s uppfattning är att det finns flera intressanta aktörer på publicistmarknaden med intresse av att ge ut en nyhetstidning som 8 Sidor.

Leverantören behöver en bred kompetens inom nyhetsbevakning, journalistik, text, bild, video och tillräcklig organisatorisk kapacitet för att ta in en ny affär inom verksamheten.

Som gratistidning blir samhällsnyttan större

Kundunderlaget till 8 Sidor består i dag till största delen av offentlig finansierade verksamheter inom kommun och landsting som bibliotek, skolor och gruppboenden. Det är tveksamt om den kommersiella modell som i dag tillämpas verkligen ger de samhällsnyttoeffekter som staten avsett med stödet till utgivningen.

Som gratistidning skulle tidningens läsarskara kunna växa betydligt inom flera segment och innehållet skulle kunna få en bredare användning, exempelvis i skolan.

Den modell som MTM förordar bygger på att 8 Sidor finns kvar som tryckt betaltidning under en övergångsperiod. Detta är nödvändigt för att säkerställa verksamhetens ekonomi och ge målgruppen tid att övergå till den digitala tekniken.

Den leverantör som producerar 8 sidor står för försäljningen av prenumerationer på den tryckta versionen och har samtliga prenumerationssintäkter. På detta sätt skapas incitament för att öka spridningen av tidningen. Priset på den tryckta versionen av 8 Sidor regleras i avtalet mellan MTM och leverantören.

En digital version av 8 Sidor ska finnas tillgänglig kostnadsfritt att ladda ned via webben för alla användare.

MTM ansvarar för att 8 sidor även distribueras som digital tal- och e-tidning via de digitala kanaler som myndigheten förfogar över, inklusive taltidningstjänsten. Att prenumerera på taltidningsversionen bör vara kostnadsfritt för användare med läsnedsättning.

Behovet av oberoende ansvarig utgivare tillgodoses genom upphandling

För att effektivisera verksamheten och säkerställa att 8 Sidor ges ut av en av staten oberoende ansvarig utgivare upphandlar MTM produktionen av 8 Sidor av företag på publicistmarknaden. Myndigheten ger därmed ett medieföretag utgivaransvaret och lägger sig inte i tidningens redaktionella innehåll och nyhetsvärdering. I upphandlingen ingår nyhetsbevakning, redaktionellt text- och bildarbete, layout, prenumerationsservice, tryck och porto, samt webbversionen av tidningen. Leverantören har det redaktionella ansvaret för 8 Sidor närvaro i sociala medier. Detta kan gälla exempelvis att moderera de kommentarsfält som finns i webbversionen av tidningen och som används av tidningens läsare.

Myndighetens långsiktiga kompetens som beställare av 8 Sidor

Att upphandla 8 Sidor kräver en god beställarkompetens och långsiktig säkring av kunskap kring lättläst inom MTM, så att man i samverkan med leverantör och andra aktörer på lättläst-området kan säkra språklig kvalitet och fortlevnad av den viktiga kunskap som personalen som i dag gör 8 Sidor har. Myndighetens interna resurser och funktion som kunskapscentrum kring lättläst och tillgängliga medier inom MTM är en mycket viktig komponent för att stödja detta.

Målgruppens behov av nyhetsinformation via digitala medier

Bland 8 Siders målgrupp finns stora behov av den funktionalitet som en högklassig digital produkt skulle kunna ge, som inte gäller den språkliga utformningen av texten och bilderna, men som bidrar till en större nivå av användbarhet och begriplighet.

- Lättanvända och anpassningsbara gränssnitt för att hämta och läsa innehållet, till exempel automatisk inloggning och nedladdning eller tydlig taktill knappsats
- Möjlighet att enkelt och effektivt navigera i innehållet på olika nivåer
- Möjlighet till synkronisering mellan ljud, text och bild
- Möjlighet att läsa texten kraftigt förstorad eller som punktskrift

MTM har kompetens kring digitala medier för den aktuella målgruppen och har en rad viktiga resurser som skulle komma 8 Sidor till godo och ge viktig synergi:

Digitala distributionskanal för taltidningar

MTM med underleverantörer har i samverkan med tidningsföretagen utvecklat storskaliga lösningar för distribution av digitala tidningar till målgruppen personer med läsnedsättning. Dessa tjänster innefattar nedladdning och strömmande läsning via webb och app, e-postdistribution och DAISY on-line delivery protocol-baserade tjänster. De senare riktar sig till teknikovana användare med stora behov av enkelhet.

Skräddarsydda konsumtionslösningar för målgruppen

MTM har 2013 utvecklat en app (Legimus) för iOS och Android för läsning av digitala böcker och tidningar som innefattar sökmöjlighet, Daisy-uppspelning, talsyntes och automatisk uppdatering av senaste tidningen. Denna omfattande satsning skulle kunna komma många av 8 Siders användare till godo om tidningen integrerades i det tjänsteutbud som MTM ansvarar för. MTM och landets hjälpmedels- och syncentraler tillhandahåller även ett flertal andra hjälpmedel för att konsumera tillgängliga medier, till exempel datormjukvara, Daisy-spelare, CC-TV

Högkvalitativ talsyntes för tidningstext

MTM är internationellt i framkant med sin tekniska utveckling för att ge en begriplig och användarvänlig upplevelse av att lyssna på dagstidningar. 8 Sidor använder i dag samma talsyntes som MTM använder för taltidningarna. MTM satsar stora resurser för att kontinuerligt förbättra talsyntesupplevelsen så att nyhetstexten ska bli begriplig. Genom samordning av de tekniska lösningarna för 8 Sidor och taltidningar skulle användarupplevelsen av digitala versioner av 8 Sidor kunna bli betydligt bättre för många inom målgruppen som har stora behov av tydlighet och kvalitativ textavkodning.

Användarstöd för digitala medier

För att stötta användningen av digitala tillgängliga medier har MTM etablerat en omfattande struktur med support, användarutbildning och möjlighet till hembesök som utförs av leverantörer till MTM och som främst riktar sig till de

många teknikovana personer som använder talböcker och taltidningar. Detta stöd skulle med samordning kunna komma till nytta även för 8 Sidor användare.

Även stöd för fysisk distribution och punktskrift

Som tidigare nämnts är MTM:s förslag att 8 Sidor bör finnas kvar som tryckt tidning under en övergångsperiod. Detta skulle även kunna innefatta en lösning för att distribuera tidningen som punktskrift på papper – något som bland annat personer med dövblindhet kan ha stor nytta av.

Samverkan med kommersiella aktörer

MTM samverkar och samarbetar redan med marknadsledande kommersiella aktörer på medieområdet i Sverige och internationellt, bland annat för att säkerställa den långsiktiga utvecklingen på e-boksområdet. Detta arbete kommer på sikt även att kunna komma användarna av 8 Sidor till nytta.

6.3.8 Förlagsverksamhet

MTM tillstyrker delvis utredningens förslag

MTM är positiv till att ansvara för att utveckla, anpassa, framställa och distribuera lättläst litteratur i den utsträckning behoven inte kan tillgodoses på den kommersiella marknaden.

MTM ska styra den egna utgivningen så att den inte är konkurrenshämmande. Den litteratur som har egen bärkraft ska ges ut av kommersiella bokförlag. Denna litteratur bör även fortsättningsvis få utgivningsstöd från Kulturrådet och SPSM.

I dagsläget ger de kommersiella förlagen i huvudsak ut lättläst litteratur för barn och ungdom, vilket innebär att marknaden inte fyller behovet av lättläst för vuxna. Behovet av lättläst för barn och unga på mer lättläst nivå tillgodoses inte heller fullt ut av marknaden. MTM föreslår därför att förlaget i dagsläget i första hand ska framställa litteratur på mer lättläst nivå för barn och unga samt vuxenböcker på alla nivåer.

MTM avstyrker dock utredningens förslag om en åldersgräns på 18 år. Den långsiktiga bedömningen av vilken lättläst litteratur som ska produceras bör göras kontinuerligt av myndigheten i samverkan med brukarrådet, det vetenskapliga rådet samt de kommersiella förlagen. Det är högst troligt att utbudet på marknaden förändras inom överskådlig tid. MTM bör därför ha möjlighet att förändra sitt utbud av lättläst litteratur utan styrande åldersgränser.

MTM ska utveckla, anpassa och framställa lättläst litteratur. Förlaget ska på sikt inte längre producera och distribuera eller lagerhålla tryckta böcker. Hanteringen av tryck och distribution av nyutgivning bör istället överföras till en print on demand-leverantör genom upphandling. Böckernas pris kommer på så sätt att bli avsevärt lägre än i dag, vilket förväntas ge en betydligt större spridning av den lättlästa litteraturen.

Backlist-försäljning, hantering av lager och distribution hanteras av en upphandlad leverantör till MTM.

All den lättlästa litteratur som MTM ger ut ska också produceras som digitala talböcker, e-böcker eller punktskriftsböcker enligt § 17 i upphovsrättslagen och finnas utlåningsbara genom kostnadsfri nedladdning via MTM:s tjänst Legimus och blir på så sätt tillgängliga för hela MTM:s målgrupp.

Även den kommersiellt utgivna lättlästlitteraturen ska i större omfattning framställas som talböcker, e-böcker och punktskriftsböcker av MTM enligt § 17.

På samma sätt som för 8 sidor kräver arbetet med förlagsverksamheten och upphandling av tryck- och distribution stor kunskap kring lättläst. Det är därför viktigt att relevant kompetens inom CFLL tas tillvara i det nationella kunskapscentrumet.

6.3.9 Lättläst-tjänsten

MTM tillstyrker utredningens förslag

I utredningen föreslås att Lättläst-tjänsten avknoppas. MTM delar utredarens uppfattning i analysen att den är möjlig att avknoppa. Det vore dock olyckligt om det innebär att myndigheten förlorar den kompetens som nu finns inom tjänsten. Den kompetensen är unik och skulle berika och höja kvalitén på det framtida nationella kunskapscentrumet.

6.3.10 Skoluppdraget

MTM avstyrker utredningens förslag

MTM ska enligt § 1 i sin förordning samverka med landets bibliotek för att sprida tillgängliga medier. Detta innefattar även skolbiblioteken. Lättläst skulle bli en delmängd av de medier som ska spridas. Därför måste det fortfarande finnas utrymme att arbeta gentemot skolan även med lättläst. Läromedel i tillgänglig form, som SPSM ansvarar för, blir inte MTM:s uppdrag, men all den skönlitteratur och facklitteratur som är en naturlig del av varje skolbibliotek. Detta är en uppdelning som myndigheten har lång och positiv erfarenhet av att arbeta med inom sin övriga verksamhet.

6.3.11 Samhällsinformation

MTM tillstyrker utredningens förslag

Handisam (blivande Myndigheten för delaktighet) har regeringens uppdrag att samordna och följa upp arbetet inom funktionshinderspolitiken och bland annat stödja och följa de statliga myndigheterna i deras arbete med bidra till genomförandet i av funktionshinderspolitiken. MTM anser att arbetet med att följa upp och utvärdera kvaliteten på lättläst samhällsinformation också rymms inom ramen för det uppdraget.

Ekonomisk konsekvensanalys kring förändringar av lättläst-verksamheten

MTM har genomfört en preliminär ekonomisk beräkning av kostnader och intäkter i verksamheten, efter genomförda förändringar som beskrivs i myndighetens remissvar.

Myndighetens slutsats är att om de förändringar som föreslås genomförs framgångsrikt, kommer verksamhetens kostnader att täckas med de anslagsnivåer för 2016-2017 som anges i budgetpropositionen för 2014.⁶

Ett fördjupande underlag kring de ekonomiska förutsättningarna för övergångsåret 2015, inklusive en värdering av CFLL:s boklager, behöver tas fram. Eftersom effektiviseringar och synergier ännu inte hunnit ge effekt 2015 kan man redan nu se ett behov av ökad finansiering under det året. Detta på grund av kostnader i samband med verksamhetsövergång, övriga omställningskostnader, samt intensifierad utveckling.

I huvuddrag visar MTM:s beräkningar att det går att öka spridningen av lättläst litteratur och nyhetsinformation och det med en betydligt lägre ekonomisk omsättning än i dagsläget. Detta beror på effektiviseringar men också på lägre intäkter från kommersiell försäljning.

- Effektivare gemensam administration, marknadsföring, lokalisering och IT
- Effektivare verksamhet kring 8 Sidor genom digital distribution, prispress och nyttjande av den kapacitet som kommersiella aktörer inom området har
- Lägre kostnader för fysisk distribution och tryck genom inriktning på digitala produkter och print on demand för lättlästa böcker

MTM:s analys visar att förslagen till förändringar ger kostnadsminskningar på 12-14 miljoner kr i relation till Centrum för lättlästs nuvarande kostnader.

I ställningstagandet till förslagen i MTM:s remissvar ska den ökade samhällsnyttan vägas in, som större spridning via digitala tjänster, lägre prissättning och gratisprodukter ger.

---

⁶Budgetpropositionen för 2014. Prop. 2013/14:1. Utgiftsområde 17. 6.5.3 3:3 Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur

Bilaga 2

Referenslista

Tryckt material utgivet av MTM i samarbete med BTJ

Gustafsson Chen, Anna, *Vad är talböcker?: att arbeta med talböcker på biblioteket*, BTJ förlag, Lund, 2013

Nilsson, Jenny (red.), *Olika sätt att läsa: om barn med funktionsnedsättningar och deras läsning*, BTJ förlag, Lund, 2008

MTM:s utredningar och användarundersökningar

Behovsanalys punkt 2013. Användarundersökning bland vuxna som läser punkt. (opublicerad, kommer att ingå i MTM:s rapportserie 2014)

Hildén, Anita, *DAISY text och ljud : en enkätundersökning bland elever och lärare*, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Johanneshov, 2008

<http://www.tpb.se/filer/dokument/pdf/rappdaisytextochljud0811.pdf>

Lundh, Anna Hampson, *Talande böcker läsande barn : barn berättar om talboksanvändning*, Myndigheten för tillgängliga medier, Johanneshov, 2013

http://www.tpb.se/filer/trycksaker/pdf/Talande_bocker_webb.pdf

Rapport från Punktskriftsnämndens samarbetade med Mälardalens högskola och Konstfack kring läsning av taktill bild. (opublicerad, kommer att ingå i MTM:s rapportserie 2014)

Söderlund, Helena, *Tid för teckenspråk : utredning om teckenspråkig läsning*, Myndigheten för tillgängliga medier, Johanneshov, 2013

http://www.tpb.se/filer/trycksaker/pdf/Rapporten_tid_for_teckensprak_webb.pdf

Talboks- och punktskriftsbibliotekets studentenkät år 2010

<http://mtm.se/filer/dokument/pdf/rappenkatstudent10.pdf>

Taltidningsprenumeranter : en studie med fokus på teknik, läsvana och läsupplevelse

<http://mtm.se/filer/dokument/pdf/rappfoulasvana1102.pdf>

MTM:s riktlinjer för produktion

Medieplan 2014. Myndigheten för tillgängliga medier, 2013.

http://mtm.se/download/dokument/pdf/Medieplan_2014.pdf

Riktlinjer för bildbeskrivningar. Myndigheten för tillgängliga medier 2010.

http://www.mtm.se/filer/dokument/pdf/Riktlinjer_bildbeskrivningar_MTM.pdf

Riktlinjer för inläsning av talböcker. Myndigheten för tillgängliga medier 2012.

<http://www.mtm.se/filer/dokument/pdf/riktlinlasningtalb120101.pdf>

Riktlinjer för redigering av talböcker. Myndigheten för tillgängliga medier 2012.

<http://www.mtm.se/filer/dokument/pdf/rikttalbredigering120101.pdf>

MTM:s strategier

Barn- och ungdomsstrategi 2012-2014

<http://mtm.se/download/dokument/pdf/BarnoungdomsstrategiTPB.pdf>

Strategier för TPB:s taktilla verksamhet 2012-2016

<http://mtm.se/download/dokument/pdf/taktillstrategi20122016.pdf>